

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
**KATEDRA MATEMATIKY, FYZIKY A TECHNICKÉ
VÝCHOVY**

Bakalářská práce
**Mezičinnostní vztahy mezi dramatickou
výchovou a pracovními činnostmi v
předškolním zařízení**

Plzeň, 2012

Petra Popelková

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou závěrečnou práci na téma „Mezičinnostní vztahy mezi pracovní a dramatickou výchovou“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

V Plzni 21. června 2012

.....

podpis řešitele

Poděkování

Ráda bych poděkovala mateřské škole Drobeček, s.r.o. za spolupráci a paní Doc. PaedDr. Jarmile Honzíkove PhD., vedoucí bakalářské práce, která mi poskytla mnoho cenných rad.

Obsah

1	ÚVOD	5
2	CÍL PRÁCE	6
3	PRACOVNÍ ČINNOSTI A DRAMATICKÁ VÝCHOVA V MŠ	7
3.1	PRACOVNÍ ČINNOSTI V MŠ	7
3.2	DRAMATICKÁ VÝCHOVA V MŠ	12
3.3	VÝVOJ MOTORICKÝCH DOVEDNOSTÍ	20
3.4	VÝVOJ ŘEČI	22
3.5	CO BY MĚLO DÍTĚ UMĚT NA KONCI PŘEDŠKOLNÍHO OBDOBÍ?	24
4	PRAKTICKÁ ČÁST	25
4.1	TŘÍDNÍ TEMATICKÝ BLOK	25
4.2	CHARAKTERISTIKA SKUPINY	25
4.3	PŘÍPRAVA PRVNÍHO PROJEKTU	25
4.4	REFLEXE	28
4.5	PŘÍPRAVA DRUHÉHO PROJEKTU	32
4.6	REFLEXE	34
5	ZÁVĚR	38
6	RESUMÉ	40
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	41
8	SEZNAM PŘÍLOH	42
9	PŘÍLOHY	43

Úvod

Téma bakalářské práce „mezičinnostní vztahy mezi dramatickou výchovou a pracovními činnostmi“ jsem si vybrala, protože tato dvě zaměření jsou mi ze všech, kterým se v mateřské škole věnujeme, nejbližší. Předškolní vzdělávání se ubírá všemi možnými směry. Předškolní děti se snažíme rozvíjet po stránce fyzické (prostřednictvím pohybových her, tělovýchovných částí dne v mateřské škole, poskytnutím dostatku prostoru pro spontánní pohyb) i po stránce psychické (rozvíjíme estetické cítění pomocí výtvarných a pracovních činností, podporujeme hudební rozvoj, umožňujeme jim vyzkoušet si prožití různých situací a rolí pomocí dramatické výchovy). Žádný směr nemůžeme v tomto věku opomíjet. Dítě v předškolním věku teprve objevuje svět a seznamuje se vším, co mu může nabídnout. Je tedy velmi důležité, abychom nic nevynechali a dítě tak neochudili o něco, v čem by se třeba mohl v budoucnu projevit jeho talent.

Všechno souvisí se vším. Kde jinde než právě v mateřské škole máme možnost bez problému kombinovat všechny směry? Učení v mateřské škole ještě není rozděleno na jednotlivé předměty. Můžeme plynule přecházet od jednoho k druhému a navazovat jednotlivé směry na sebe. Stejně tak, jako na vztahu mezi dramatickou výchovou a pracovními činnostmi, bych mohla svůj projekt postavit na jakýchkoliv jiných směrech.

1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je příprava a realizace projektu - divadelního představení s vlastnoručně vyrobenými kulisami a rekvizitami v mateřské škole v Plzni.

dílčí úkoly:

- výběr tématu a příprava projektu,
- realizace,
- reflexe a zhodnocení.

Téma projektu se bude odvíjet od období, ve kterém plánuji projekt realizovat. Jelikož plánuji střednědobý projekt, který by se měl rozprostřít do období delšího než jeden měsíc, nemohu tématem výrazně odbočit od třídního vzdělávacího plánu. Přípravu bych chtěla mít dostatečně flexibilní, aby se dala snadno přizpůsobit potřebám a nápadům dětí.

Svůj projekt se chystám realizovat v soukromé mateřské škole Drobeček, s.r.o., kde jsem v říjnu 2011 nastoupila na pozici zastupující učitelky.

Hodnotit budu kreativitu dětí, zručnost při pracovních činnostech a aktivitu při dramatických činnostech. Celkové hodnocení výsledku vztahu mezi dramatickou výchovou a pracovními činnostmi se bude odvíjet od výstupu dětí na zimní besídce.

2 Pracovní činnosti a dramatická výchova v MŠ

2.1 Pracovní činnosti v MŠ

Dítě od narození do nástupu do školy udělá ve svém životě značné pokroky. Rozvine se po fyzické i psychické stránce. Vývoj v tomto období je celkem rychlý a vše se odráží do budoucího života jedince. Měli bychom dbát na to, aby byl vývoj předškolního dítěte správně a všestranně podporován a rozvíjen. Většinu z toho, co v tomto období zanedbáme, jen těžko později napravíme. Základem je správná motivace a vzbuzování zájmu o různé, pro dítě prospěšné činnosti.

Jeden z významných bodů těchto činností tvoří činnosti pracovní. Rozvíjí především jemnou motoriku, jejíž správný vývoj vede především ke správnému psaní, ale také k běžným činnostem denní potřeby (např. zapínání knoflíků na oděvu). Navíc pomáhá k rozvoji fantazie, představivosti a rozvoji kreativního myšlení. Pracovní činnosti (podobně jako výtvarné, nebo hudební) mohou sloužit také jako způsob terapie. Dále pak umožňují dětem získat vědomosti, dovednosti a vlastnosti jako třeba smysl pro spolupráci, přesnost, pečlivost, pozitivní vztah k práci, aj.

Při plánování pracovní činnosti bychom neměli zapomínat na několik důležitých bodů.

- **konzistentnost** – nižší cíle jsou podřízeny vyšším,
- **přiměřenost** - soulad požadavků s možnostmi a schopnostmi žáků
- **vyjádření v pojmech výkonů žáků** - označení konečného stavu, kterého se má dosáhnout ve změně osobnosti žáka – očekávané výstupy
- **jednoznačnost** – formulovat cíle tak, aby se nedaly vyložit více způsoby,
- **kontrolovatelnost** – určení cíle tak, aby se dalo posoudit, zda byl naplněn

- **„respektování taxonomie cílů vyučovacího procesu – formulovat cíle tak, aby pokrývaly různé úrovně učení se“** (Honzíková, Bajtoš, 2004, s. 55)

„Pro praktickou potřebu vymezení cílů je možné použít Magerovu techniku, podle které se doporučuje, aby cíl ve své formulaci obsahoval:

- **požadovaný výkon** žáka – vyjádřený formou pozorovací činnosti (používáme aktivní slovesa – pojmenovat, odhadnout, rozlišit, aj.),
- **podmínky výkonu** – rozsah požadovaného výkonu, vymezení způsobu řešení, možnosti používání pomůcek, apod.,
- **normu výkonu** – požadovaný počet správně vyřešených úloh, tolerované nepřesnosti, časový limit, apod.“ (Honzíková, Bajtoš, 2004, s. 55)

Hlavní cíle pracovních činností

- poznat různé druhy materiálů, jejich vlastnosti a možnosti využití,
- umět použít vhodný nástroj, pomůcku,
- osvojit si zásady bezpečnosti při práci,
- seznámit se s možnostmi ochrany přírody a zaujmout k nim pozitivní postoj.

Práce v projektech

Projekt nabízí dětem více úkolů propojených tématem. Mohou na sebe navazovat, ale nemusí. Cílem každého projektu je splnění všech úkolů. Práce dětí na společném projektu podporuje spolupráci, rozvoj komunikace, využívání dosavadních znalostí a dovedností. Při plánování se držíme zásad:

- bereme ohled k potřebám dítěte
- bereme ohled k aktuální situaci
- nabízíme celkové poznání
- propojujeme věci, které spolu nesouvisí
- seberegulace při učení
- výstupem jsou hmotné statky /výrobky, dokumentace, materiály/
- skupinová realizace – děti nesoutěží, ale spolupracují

Druhy projektů

- Konstrukce skutečnosti.
- Projekt vedoucí k estetické zkušenosti.
- Projekt, kterým se snažíme vyřešit problém.
- Projekt, pomocí kterého se učíme nějakou dovednost.

Příprava by měla mít:

- **vyučovací cíle** – Proč budu vyučovat? Co mají děti pochopit? Jak budu hodnotit? Zachycení postojů a názorů.
- **učivo** – Co budu vyučovat? (např. práce s nůžkami) Jak budu děti motivovat? Jaké úkoly a náměty jsou vhodné? Co je možné pro upevnění učiva?
- **motivace** – musí být přiměřená věku
- **metody** – Jak budu vyučovat? – nejsou špatné metody, jsou jen špatně zvolené, každému vyhovuje něco jiného, musíme zvolit takové metody, aby byl splněn cíl. Jaké metody použiji? Jak využiji aktivitu žáků? Jak budu hodnotit jejich výkony?
- **organizační formy** – Jak to zorganizuji?
- **materiální prostředky** – Čím budu vyučovat? Co a jak budu používat?
- **struktura vyučovací jednotky** – Na jaké úseky si to rozvrhnu?
- **zpětná vazba** – Jak zjistím, co se žáci naučili?

Motivační metody

„Správná motivace je základem aktivní činnosti žáků a prolíná celým vyučovacím procesem. Motivační metody rozdělujeme na úvodní a průběžné.“
(Honzíková, Bajtoš, 2004, s. 71)

Úvodní motivační metody:

- motivační vyprávění – seznámení s tím, co se budou děti učit, navození atmosféry. Můžeme využít literaturu (pohádku, básničku).
- motivační rozhovor – rozhovor s dětmi, pomocí otázek dovádí učitel děti na téma, které potřebuje. Nejlépe funguje, pokud děti mají k danému tématu nějaké zkušenosti a zážitky.

- motivační demonstrace – vzbuzení zájmu pomocí ukázky (film, obrázek, výrobek, apod.),
- problém jako motivace – „*na základě problému upoutá učitel pozornost, potom vysvětluje učivo.*“ (Honzíková, Bajtoš, 2004, s. 71)

Průběžné motivační metody:

- motivační výzva,
- aktualizace obsahu učiva – propojení učiva s reálným životem,
- pochvala, povzbuzení, kritika – velmi důležité body motivace, ale musí se s nimi pracovat citlivě.

Fixační metody

Používáme hlavně po probrání něčeho nového. Jsou důležité k upevnění nových vědomostí, dovedností.

- ústní opakování
- otázky a odpovědi
- písemné opakování
- praktické opakování

Didaktické principy a zásady

- Princip cílevědomosti - jasné stanovení konečných i dílčích cílů výchovně - vzdělávací činnosti, na děti působíme cíleně, záměrně.
- Princip soustavnosti a postupnosti - jeden poznatek vyplývá z druhého, požadavky jsou seřazeny do systému, postupujeme od jednoduchého ke složitějšímu, od známého k neznámému.
- Princip aktivity a motivace - motivace k dobrovolné aktivitě, motivace vnější X vnitřní (vlastní uspokojení).
- Princip názornosti - nové poznatky na základě smyslového vnímání předmětů a jevů, velmi důležité v MŠ, zapojení všech smyslů.
- Princip uvědomělosti - požadavek, aby jedinec látce porozuměl, jak dané látce bylo porozuměno - uvědomily si děti znalosti? Umí je používat?

- Princip trvalosti – to, co se děti naučí, je jejich trvalým majetkem.
- Princip přiměřenosti – vzhledem k věku a k dosavadní úrovni jedince, nejen obsah, ale i metody, formy, apod.
- Princip komplexního rozvoje osobnosti žáka – působíme na tělesný + rozumový rozvoj i na jejich dovednosti.
- Princip emocionálnosti – prožitky, probouzíme v dětech kladné zážitky, aby rády do MŠ docházely.
- Princip jednotnosti výchovného působení – učitelé – rodiče – prarodiče, měly by se navzájem podporovat.
- Zásada spojení teorie a praxe – poznatky jsou použitelné i v reálném životě.
- Zásada vědeckosti – *„předávané poznatky nesmějí být v rozporu s poznatky vědy, učitel vede žáky ke správnému odbornému vyjadřování“* (Honzíková, Bajtoš, 2004, s. 52), učitelé se musí neustále vzdělávat, věda jde kupředu.
- Zásada kolektivní výchovy – práce ve skupinách, spolupráce, společná zodpovědnost, komunikace.
- Zásada vytvoření optimálních podmínek pro vyučovací proces – *„zabezpečit co nejoptimálnější a nejvhodnější materiální, organizační, hygienické, ergonomické a psychologické podmínky pro realizaci vzdělávacího procesu“*. (Honzíková, Bajtoš, 2004, s. 52)

(Honzíková, Bajtoš, 2004)

2.2 Dramatická výchova v MŠ

Dramatická výchova bývá chápána jako výchova vedoucí k divadlu – tedy divadelní výchova. Když se řekne dramatická výchova, většina z nás si představí, že si zahrajeme nějakou hru – pohádku – komedii či jiný žánr, který se naučíme podle předem sepsané šablony – scénáře a následně ji někomu předvedeme. Dramatická výchova však není úplně totéž co divadlo. V mnohém se shodují, v jistém bodě se však rozcházejí.

Dramatická výchova je jednou z nejdůležitějších výchov pro děti v předškolním věku. Jedná se o učení zkušeností, což je pro děti, které poznávají svět, velice důležité. Je založena na prozkoumávání, poznávání a chápání mezilidských vztahů. Prožívání situací a vnitřního života lidí současnosti i minulosti. Prožívání situací reálných i vymyšlených. Toto prožívání a poznávání se děje prostřednictvím hry v roli, v navozené neskutečné situaci. Je to proces, který může vyústit v produkt – představení, ale nemusí.

Ve svém díle Valenta (2008) uvádí, že divadlo je umění. Hra, která probíhá v určitém prostoru (k tomu určeném) a čase, vytvářejí ji lidé k tomu určení – herci, kteří svým pohybem a řečí hrají jiné osoby. Tato hra bývá prováděna tak, aby měla charakter estetický či umělecký. Je určena divákovi. Někdy se pro divadlo užívají termíny, které znějí hanlivě – předstírání, velká lež, nebo umělost. Jako by bylo podvodem. Bývá proto zavrhováno. Divadlo je hra a každá hra má svá pravidla. Divadlo má pravidla volná, proměnlivá, tvůrčí, obměňovaná podle stylu, žánru, oboru, či individuality tvůrce. Všechna mají cíl, aby divák viděl, slyšel, byla upoutána jeho pozornost, bylo mu sděleno to, co je důležité, apod. Jediným neúspěchem je neúspěch u diváka.

Machková (2007) uvádí, že pravidla dramatické výchovy jsou mnohem jednodušší, protože není určena divákovi. Jediným nezbytným pravidlem hry je společná dohoda mezi hráči. Hráči se dohodnou na tématu a způsobu hry. Jejich cílem je dodržení smlouveného a dokončení se zájmem a soustředěností. V případě neúspěchu se hra opakuje a přizpůsobuje tak, aby všem vyhovovala.

Dále uvádí, že dramatická výchova svůj název přejímá z dramatu ve většině jazyků. Termín drama převládá zejména v anglickém názvosloví oboru (výchovné drama, tvořivé drama, dětské drama, apod.). Podle Aristotela je slovo drama odvozeno od řeckého slova drán = jednat. Pojem drama tedy vystihuje dramaticnost, akci, aktivitu, napětí, konflikt. Toto vedlo k častým omylům, proto se již v počátcích vývoje zvolil název dramatická výchova, který je pro češtinu vhodnější a souvisel s již vžitým školským názvoslovím. Později se začal ujímat také název tvořivá dramatika nebo výchovná dramatika. Obsah je však totožný.

Cíle dramatické výchovy

- sociální rozvoj – porozumění, empatie,
- rozvoj komunikativních dovedností – verbálních i neverbálních,
- rozvoj obrazotvornosti a tvořivosti – rozvoj fantazie,
- rozvoj schopnosti kritického myšlení,
- emocionální rozvoj,
- dramatická výchova vede k sebepoznání a sebekontrolé,
- rozvoj sebedůvěry a sebevědomí,
- rozvoj předpokladu pro transfer naučeného do reálného života,
- rozvoj soustředění se,
- rozvoj motorických schopností.

(Valenta, 2008)

Principy dramatické výchovy

Základní principy, z nichž lze odvozovat praktické postupy, se dělí na dvě skupiny. První je skupina principů, které má dramatická výchova společné s dalšími předměty a obory. Druhá skupina jsou principy specifické pro dramatickou výchovu.

Do první skupiny patří výchova zkušeností, prožívání, hra a tvořivost. Do druhé patří psychosomatická jednota člověka, fikce, hra v roli, postup od situace

k výrazu, zkoumání života a experimentace s ním a improvizace. Přechod mezi těmito skupinami tvoří princip partnerství.

Zkušenost

Patří k základním principům dramatické výchovy. To co děti dělají, je pro ně mnohem významnější než to, co vidí a slyší. Je to souhrn toho, s čím jedinec doposud přišel do styku – dovednosti, prožitky, mezilidské vztahy, vědomosti. Na základě zkušenosti si vytváříme postoje. Znamená účast a aktivitu. Díky zkušenosti lépe poznáváme vztahy, charaktery lidí, ale i učivo ve škole. Vede k lepšímu zapamatování a hlubšímu pochopení.

Prožívání

Prožitek má význam pro jedince. Je to projev individuálního vnitřního života člověka. Pro každého je významný prožitek něco jiného. Každý prožívá různé věci různě. Prožitkové učení je významné pro učícího se. Učení skrze prožitek vede k sebehodnocení a sebeřízení. Součástí je aktivně poznávat, experimentovat a zkoušet. Aktivní spoluúčast jedince ovlivňuje vytváření žebříčku hodnot, postojů, chování a jednání.

Hra

Činnost, která provází člověka po celý život. U předškolního dítěte je hra hlavní náplní každého dne. S přibývajícím věkem ustupuje záměrnému učení.

Dělení

1. Hry nepodmíněné reflexní

- experimentační (tahání, kousání, cloumání),
- lokomoční (pobíhání, poskakování, plavání),
- lovecké (honičky, trkání, číhání),
- agresivní a obranné (škádlení, pronásledování, unikání; hra na schovávanou),
- sexuální (dvoření),
- sběratelské.

2. Hry senzomotorické

- dotykové a haptivní (uchopování, ohmatávání, trhání, lechtání, olizování),
- motorické (házení a vrhání, neobvyklá lokomoce – lezení na stromy, chůze pozpátku, chůze po špičkách, manipulace předměty, hry atletické, hry rytmicko-taneční),
- sluchové (bubnování, troubení, zvonění, povykování, řev, pískání, hry hudebně rytmické),
- zrakové (dělání ohníčků, zrcadlení, krásnohled, prohlížení obrázků, hra s barevnými předměty).

3. Hry intelektuální

- funkční (houpání na dřevěném koni, dělání rybníčků, hrabání tunelu, přelévání vody, přikrývání a odkrývání nádoby pokličkou),
- **námětové (hra na... někoho),**
- **napodobivé (nápodoba nějaké činnosti – mytí nádobí, holení, luxování),**
- fantastické (oživování neživého, užití předmětu jako jiného předmětu, hovor s vymyšlenou osobou),
- konstruktivní (stavění, vystřihování, řezání, dělání bublin),
- hlavolamné a skládací (skládání obrazců, vymotávání kroužků z drátěné hračky),
- kombinační (šachy, dáma, rébusy, křížovky).

4. Hry kolektivní

- soutěživé (míčové, akrobatické, lehkootletické, střílení do terče),
- **pospolité** (turnaje a manévry, hry na spolek, **hry na školu**, taneční kola, tábory, **hry dramatické**),
- **rodinné (na tatínka a na maminku, na domov, hry s panenkou),**
- stolní (loto, domino, ..., karetní a hazardní, ping-pong).

(Václav Příhoda: Ontogeneze lidské psychiky I, kapitola V. Druhé dětství, část 3, Dětské zaměstnání)

Dramatická výchova u mladších dětí začíná „skotačením“, ale postupem přechází ve vědomou práci na sobě. Hra z hlediska hráče (žáka) je činnost bez praktického účelu. Významný je její proces, ne výsledek. Z hlediska pedagoga je řízená a plánovaná hra učením, protože může měnit hráče a jeho vztahy ke světu. Každá hra má svá pravidla. Výsledek hry není předem daný.

Tvořivost

Kreativita se uplatňuje v umění, vědě, technice i sociálních vztazích. Každý, alespoň průměrně inteligentní jedinec, má tuto obecnou schopnost.

- kreativita expresivní – v běžných činnostech,
- kreativita invenční – nové kombinace ze známých poznatků,
- tvořivost inovační – hluboké porozumění problematice,
- kreativita emergetivní – díla géníů.

V dramatické výchově u předškolních dětí pracujeme hlavně s kreativitou expresivní. Tvořivý člověk je samostatný, vnímavý a užívá intuici. Tvořit lze jen na základě něčeho vytvořeného, něčeho co existuje. Na začátku bývá východiskem nabídka pedagoga. Míra tvořivosti se dá posoudit podle rozdílu přijatého a výstupu. Nepříznivě působí vlastní řešení pedagoga – předehrávání, nebo vzor jednoho žáka. Vyvolává to dojem, že řešení je již nalezeno a není důvod se snažit. Proti tvořivosti také působí přijetí všeho. Budí dojem, že důvod se snažit najít optimální řešení vlastně není potřeba a učiteli na něm nezáleží.

„Za důležité faktory tvořivosti se považují:

- **senzitivita** jakožto schopnost identifikovat neřešitelné problémy, uvědomovat si mezery v informacích, které je třeba doplnit;
- pružnost, pohyblivost neboli **flexibilita**, tj. schopnost bez pokynu vyhledávat různá řešení a strategie, nelpět na „nejsprávnějším“ řešení;
- **plynulost** či fluence produkování ve sféře verbální, pojmové, ideační (nápady);
- **originalita**, původnost umožňující nalézání neobvyklých řešení, nápadů, asociací;
- **redefinice** a **restrukturalizace** jakožto schopnost přeskupovat prvky a přetvářet řešení již nalezená, hledat variace;

- schopnost analyzovat materiál, vytvářet **syntézu**, nalézat řešení a smysluplnou organizaci prvků;
- **elaborace** čili schopnost pečlivého definitivního vypracování výtvoru, dovedení záměrů a nápadů do konečné formy.“ (Machková, 2004, s. 19)

Pro rozvoj tvořivosti je důležité prostředí a osobnost dítěte. „A přirozeně záleží na bohaté a různorodé nabídce aktivit, na jejich přitažlivosti a zajímavosti, na kritice věcné a konstruktivní, na podpoře samostatnosti, změn postojů, zvědavosti a iniciativy, intuice, vyjadřování zážitků. A konečně velmi záleží na hodnocení nejen výsledku, ale i procesu.“ (Machková, 2004, s. 20)

Partnerství

Dramatická výchova probíhá ve skupině, proto nelze opomenout partnerství mezi jednotlivci, ale ani mezi učitelem a žákem. Skupina se neobejde bez komunikace, kooperace, empatie a tolerance. Každý má svá pozitiva i negativa. Pozitivní přístup usnadňuje spolupráci. Učitel by měl vytvářet pozitivní klima ve skupině.

„Rozdíl mezi popisným a posuzujícím jazykem:

Z výzkumů vyplývá, že žáci se cítí méně ohroženi, méně se u nich projevují sebeobrané postoje a ochotněji se zapojují do učebních činností, když pracují s učiteli, kteří se soustavně vyjadřují popisným způsobem, než při práci s těmi, v jejichž řeči je slyšet mnoho posuzování.“

- Příklad popisného způsobu vyjadřování:

„Když mluvíš, Pepíku, nemohu se soustředit na to, co říká Kateřina.“

- Příklad posuzujícího způsobu vyjadřování:

„Ty jsi ale nevychovaný, že takto skáčeš Kateřině do řeči“

(James C. Cangelosi: Strategie řízení třídy, kapitola Komunikace s žáky, s. 93)

Psychosomatická jednota

Psychosomatická jednota je jednota vnitřního světa člověka a jeho těla. „Dramatika je založena na procesu od představ k vnějšímu projevu, výrazu.“ (Machková, 2004, s. 23) Herec se musí naučit odpoutat od reality, vžít se do role, kterou hraje a vyjadřovat se a jednat podle toho. Hraje „jako“ by byl někdo jiný nebo hraje sám sebe, ale „jakoby“ v jiné situaci než ve skutečnosti. Jde o

jeden z klíčových principů dramatiky – fikci. Díky „fikci“ si děti mohou vyzkoušet i situace, které ještě neprožily a situace, které nebudou mít možnost prožít. V dramatické hře navíc mohou reagovat tak, jak by ve skutečnosti nikdy nereagovali, třeba proto, že by to bylo nepřijatelné. Vše je jen „jako“. Nehrozí tedy žádné sankce. Pomocí „fikce“ se můžeme dotknout i ve skutečnosti nepříjemných témat a hledat „objektivně nejvhodnější řešení“. (Machková, 2004, s. 24)

Vstup do role

„Vstup do role je praktickou realizací fiktivnosti a základem metod dramatiky.“ (Machková, 2004, s. 24) J. Valenta uvádí, že celý život máme nějakou roli ve společnosti. Od narození se naše role s postupem věku mění (dítě, žák – spolužák, student – přítel/kyně, rodič – manžel/ka - zaměstnanec, prarodič, apod.). Můžeme hrát roli někoho jiného pomocí „fikce“, dostaneme se do role, která není skutečná. Tím na sebe bereme další skutečnou roli – roli herce/hráče. Převzetí role má různé podoby:

- životní divadélka – okolí neví, že hrajeme,
- okolí ví, že hrajeme, protože to pozná,
- okolí ví, že hrajeme, protože je o tom informováno.

„Jde o role v divadelním smyslu“ (Valenta, 2008, s. 53)

Zkoumání a experimentace

K pochopení a transferu do skutečnosti nestačí, když si nějakou roli zahrajeme. Nestačí zvolit téma nebo situaci a zahrát si ji. Je potřeba s danou navozenou situací experimentovat. Vyzkoušet si různá řešení. Zahrát si ji podle různých představ, třeba i s různým výsledkem. Teprve pak může dítě situaci správně pochopit a něco si ze hry odnést.

Improvizace

Pro život je velmi důležitý princip. Umět reagovat bez scénáře, bez předem připraveného textu. Improvizace může také vést k interpretaci – k práci podle hotového scénáře. Zejména u dětí je dobré hlubší seznámení s příběhem

pomocí „malých improvizací“, v nichž se zkoumají významy textu, charakter postav, mění se situace, apod.

(Machková, 2004)

Proces dramatické tvorby

- nalezení námětu a tématu,
- charakteristika postav,
- práce na charakteru a vztazích postav,
- konflikt a jeho řešení jedním postav,
- seřazení situací příběhu,
- nácvik přednesu – pomocí „malých improvizací“,
- inscenační tvorba (režie, vzhled scény, zvuk),
- prezentace pro diváky.

(Valenta, 2008)

Plánování

- Dlouhodobé

Týká se nejméně jednoho roku. Jde o celou dobu trvání dramatického kroužku, nebo celou dobu, po kterou bude dramatická výchova zařazena do učebního plánu.

- Střednědobé

Je několik vymezených měsíců (např. pololetí, tematický blok v MŠ).

- Krátkodobé

Stanoví se pro jednu hodinu, popřípadě víkendový blok.

(Machková, 2004)

2.3 Vývoj motorických dovedností

Dítě se vyvíjí po psychické i fyzické stránce již v **prenatálním období**. „Například ve třetím měsíci těhotenství pohybuje hlavičkou, rukama i trupem, lze u něho pozorovat i sací pohyby. Ve čtvrtém měsíci otvírá a zavírá ústa, mění výraz tváře, začínají se u něho projevovat nepodmíněné reflexy. V pátém měsíci reaguje na tlak a na zvukové podněty, vnímá především tlukot matčina srdce a působí to na něho uklidňujícím způsobem. Projevují se již individuální projevy v množství a živosti pohybů (kopání).“ (Čáp, 2001, s. 221)

Porod

Během porodu může dojít k poškození mozku, při čemž může vzniknout jedna z nejčastějších poruch – hyperaktivita nebo méně častá - hypoaktivita. Následkem hyperaktivity je dítě nesoustředěné, nadměrně pohyblivé, nevydrží v klidu sedět ani stát, je impulzivní a rychle unavené.

Následkem hypoaktivity je dítě příliš pomalé, neobratné.

Novorozenec - kojeneček

Brzy po narození se u něj projevuje orientační reflex. Dítě si postupně začne uvědomovat své tělo, své aktivity a působení na okolí (např. plácá do chraстítka, protože tím vyvolává jeho zvuk).

Začne zvedat hlavičku v poloze na bříše, poté se začne vzpírat na rukách. Těmito pohyby se formuje jeho krční páteř a posilují se svaly kolem ní. V poloze na zádech zvedá nohy a přitahuje je rukama k hrudníku. Tímto „hraním“ posiluje vnitřní břišní svaly, což je velmi důležité při chůzi. Později je dítě schopno samo sedět. V této fázi se formuje hrudní oblast páteře. Na konci kojeneckého období většinou zvládá první krůčky, čímž se formuje bederní oblast páteře. Nejčastěji se však přemísťuje ležením. Toto prvotní formování páteře je velice důležité. Pokud se páteř zformuje špatně, mohou člověka provázet po celý život bolesti při pohybu.

Batole

Kolem druhého až třetího roku života se dítě „batolí“. Je pro něj typická nejistá kolébavá chůze. Chůze mění pohled dítěte na okolí a pozvedá jeho sebehodnocení. Zdokonaluje se jemná motorika. Začíná čmárat, učí se uchopit tužku.

Předškolní věk

Dítě od tří do šesti let dělá velké pokroky ve vývoji. Výrazně se rozvinou jeho motorické dovednosti. Jeho pohyby jsou přesnější, dokonalejší. Zdokonalí se jemná motorika – špetkový úchop – správné držení tužky, chůze. Dítě lépe běhá, skáče, chytá a odhazuje míč. V tomto věku dítě rychle roste, má měkké svalstvo. Postupně se zvyšuje podíl svalové hmoty na celkové váze, snižuje se tepová frekvence v klidu, zvyšuje se pohybová výkonnost, obratnost a manipulace s předměty.

(Čáp, 2001; Kouba, 1995)

Grafomotorický vývoj

- Dítě 1 až 2leté drží tužku v dlani, střídá ruce – nemá ještě vyhraněnou lateralitu. Drží ji až křečovitě a pohybuje celou rukou. Kreslí čmáranice. Pohyb vychází z ramene.
- Dítě 2 až 3leté uchopuje tužku většinou již třemi prsty, někdy přidává čtvrtý prst na podepření. Začíná si vymezovat část papíru. Dokáže kreslit čáry svisle a vodorovně, obkresluje kruh.
- Dítě 3 až 4leté kreslí postavu, hlavonožce. Dovede kreslit kruhy, čtverce, trojúhelník, ale nedokáže je zatím pojmenovat.
- Dítě 4 – 5leté již kreslí postavy s trupem a končetinami, vybarvuje, kresba začíná být bohatší.
- Dítě v 5 – 6 letech přidává postavě detaily. S přibývajícím věkem přibývají i detaily. Začíná vyobrazovat tiskací písmena – dovede se podepsat.

(Bednářová, Šmardová, 2010)

2.4 Vývoj řeči

Terminologická vymezení

Řeč je výlučně lidská vlastnost. Není vrozená. Člověk se ji musí učit. Vrozená je pouze dispozice k mluvení. Je individuálním výkonem každého jedince na rozdíl od jazyka, který je jevem společenským.

„Řeč je biologická vlastnost člověka, tzn. systém, který je schopen přenášet informace pomocí jazykových znaků.“ (Novák, 1997)

„Řeč je schopnost používat výrazových pohybů. Řeč se skládá ze zvuků hlásek nebo jiných podobných znaků, které vznikají svalovou činností a vyjadřují vnitřní stav jedince.“ (Wundt, 1921)

„Řeč je specifická činnost, která umožňuje jedinci užívat sdělovacích (výrazových) prostředků k mezilidské komunikaci.“ (Sovák, 1978)

Předřečové stadium

- Období křiku

Reakce na změnu prostředí - tvrdý hlasový začátek - vyjadřuje libé a nelibé pocity. Používá jiný způsob dýchání. Po 6. týdnu se postupně zvětšuje škála zvuků. Dítě si hraje s hlasem a objevuje jazyk.

- Období žvatlání

Kolem 6. měsíce – napodobivé (neslyšící nemají) - pudové (hra s mluvidly). Pomocí tónů a zvuků vyjadřuje pocity a přání – gestikulace. Důležité je na dítě mluvit. Kolem 9. měsíce spojuje projevy se slovy. Další vývoj závisí na možnosti komunikovat.

- Období porozumění

V 1 roce rozumí z mimiky, gest a slov (odvodí obsah slov). Vyslovuje první záměrné slovo. Do 15. měsíce může být fyziologická nemluvnost. Rozvoj řeči je velice individuální (tolerance je do 3 let, ale tuto prodlouženou nemluvnost již hodnotíme jako opožděný vývoj řeči; nemluvnost po 3. roce života je patologický jev).

Vývoj řeči ovlivňuje - opakování, citová vazba, motivace, zvuková nápodoba. Mohou vzniknout zkomoleniny.

- idioglosie – např. tajná řeč mezi dvojčaty,
- neologismy – vznikají z potřeb pojmenovat něco nového, děti si vytvářejí svá nová slova.

Kolem 5. roku by dítě mělo mluvit gramaticky správně a v rozvitých větách. Samohlásky – vokály – se odvodí brzo a samy. Souhlásky – retoretné (b, p, m) se dítě naučí snadno, zuboretné (f, v) + t, d, n se přidávají postupně. Sykavky dělají problémy (špička jazyka se odráží od patra). Nejtěžší jsou l, r, ř, a spojení s + t + ř (středa, střela, střed...), ale po 5. roce by je děti měly zvládat. Pátý rok je zlomový. V tomto věku je velmi dobrá sluchová diferenciací.

Pokud chceme dítě učit cizí jazyk, tak jen přirozenou cestou. Jedním z názorů také je, že by se dítě nemělo učit cizí jazyk, dokud neumí vlastní.

Když dítě něco vypráví, neměli bychom ho přerušovat a opravovat, ale když dítě například něčeho žádá, tak bychom měli dožadovat správnou výslovnost.

Stadium vlastního rozvoje řeči

- Emocionálně-volní – 15. měsíc.

Záměr vyslovit emoce. Dítě používá jednoduché zkomolené výrazy.

- Rozvoj slovní zásoby.

Slovník pasivní – slova, která dítě chápe – cca 50 slov.

Slovník aktivní – slova, která dítě používá – cca 20 slov.

- Asociačně-reprodukční.

Ve dvou letech používá první holé věty. Individuální a intersexuální rozdíly.

Začínají se ptát: „Co to je?“ Mají radost z mluvení.

- Logické pojmy.

Ve třech letech. Dovede mluvit už i o tom, co nevidí.

- Intelektualizace.

Ve čtyřech letech. Řeč rozvíjí myšlení. Začínají se ptát: „Proč to je?“ Chtějí získávat informace.

(Kutálková, 2010; Čáp, 2001)

2.5 Co by mělo dítě umět na konci předškolního období?

Školní zralost. Dítě dosáhne takového stupně vývoje, že je schopné bez problému zvládnout nástup do školy. Posuzuje se především oblast kognitivních funkcí, tělesného vývoje, úroveň práceschopnosti a zralosti osobnosti.

Tělesný vývoj – posuzuje pediatr. S ohledem na celkový vzrůst dítěte doporučí nástup nebo odklad školní docházky. Drobnější děti mohou být rychleji unavení, mohou špatně snášet zátěž a mohou mít nevýhody v kolektivu. Může doporučit další vyšetření (např. psychologické, nebo ve speciálně pedagogickém centru, apod.) Bere se ohled také na nemocnost dítěte. Častá nepřítomnost by dítěti znesnadňovala adaptaci na nové prostředí i navazování vztahů se spolužáky.

Poznávací (kognitivní) funkce. Vývoj v této oblasti je pro vstup do školy velmi důležitý pro zvládnutí trivia (psaní, čtení, počítání). Patří sem grafomotorika, řeč, sluchové a zrakové vnímání, vnímání času a základní matematické představy. Podrobněji ve svém díle uvádí Bednářová, Šmardová (2010, s. 3-5).

Práceschopnost – chuť poznávat, zájem o učení. Je důležité, aby si dítě uvědomovalo, že když začne nějakou činnost, je třeba ji dokončit. Některé děti nedovedou soustředit svou pozornost, rychle se unaví. Před vstupem do školy by dítě mělo být samostatné a mělo by dokázat záměrně udržet svou pozornost u činnosti, kterou právě dělá.

Emocionálně-sociální zralost dítěte se někdy velmi těžko posuzuje. Každé dítě je jiné. Především do této oblasti spadá to, že dítě bude nějakou část dne odloučeno od rodiny (což pro něj nemusí být nové, pokud navštěvovalo mateřskou školu), bude vystupovat v nové roli, v novém prostředí a mnohdy i v novém kolektivu vrstevníků. Dále by mělo ovládat své emoce přiměřeně ke svému věku a umět respektovat pravidla.

(Bednářová, Šmardová, 2010)

Při posuzování školní zralosti můžeme vycházet také z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (2004, s. 10-12).

3 Praktická část

V praktické části bakalářské práce se zaměřím na návaznost jednotlivých činností v předškolním zařízení. Konkrétně na vztah mezi pracovními činnostmi a dramatickou výchovou. Je obecně známo, že vše souvisí se vším. Každá činnost rozvíjí další činnosti, aniž si to uvědomujeme. Rozvoj dítěte v předškolním věku hraje významnou roli po celý jeho život.

3.1 Třídní tematický blok

Celý rok v mateřské škole máme rozdělen na jednotlivé bloky podle ročního období. Zhruba rok dělíme na období čtyř až šesti týdnů. Tato období (bloky) mají společný název pro celou mateřskou školu a každá třída s nimi dále pracuje po svém. Každá učitelka si do každého bloku řadí své týdenní – čtrnáctidenní projekty, které obsahují různé činnosti na různá podtémata.

Jedním z bloků, do něhož jsem zahrнула svůj projekt, byl „Podzimní čarování“. Druhý blok nesl název „Adventní čas“.

3.2 Charakteristika skupiny

Své projekty jsem realizovala ve třídě předškoláků. Většina z nich navštěvuje naši mateřskou školu třetím rokem, takže se dobře znají. Jsou zvyklí na průběh dne v naší mateřské škole. Celý týden máme rozdělen na kroužky – každý den se věnujeme jednomu druhu činností (např. pondělí – hudební činnosti, úterý – pohybové hry, atp.). Do třídy je zapsaných třináct dětí. V den, kdy jsem vedla hodiny dramatiky a hodiny rukodělek, pravidelně docházelo deset dětí. Tři z nich jsou diagnostikováni jako nadaní.

3.3 Příprava prvního projektu

AUTOR:	Petra Popelková
DLE NAVRHOVATELE:	navrženo učitelem

NÁZEV:	Podzimní čarování
CHARAKTERISTIKA INTEGROVANÉHO BLOKU:	Seznámení s přírodním prostředím v tomto ročním období, změnami v přírodě, chováním zvířat a možnostmi využití toho, co nám příroda v tento čas nabízí.
OČEKÁVANÉ VÝSTUPY:	<ul style="list-style-type: none"> - vědomě napodobit jednoduchý pohyb podle vzoru a přizpůsobit jej podle pokynu - ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s předměty denní potřeby, s drobnými pomůckami, s nástroji, náčiním a materiálem, zacházet s grafickým a výtvarným materiálem, např. s tužkami, barvami, nůžkami, papírem, modelovací hmotou, zacházet s jednoduchými hudebními nástroji apod.) - zvládat jednoduchou obsluhu a pracovní úkony (postarat se o hračky, pomůcky, uklidit po sobě, udržovat pořádek, zvládat jednoduché úklidové práce, práce na zahradě apod.) - správně vyslovovat, ovládat dech, tempo i intonaci řeči - vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách - domluvit se slovy i gesty, improvizovat - porozumět slyšenému (zachytit hlavní myšlenku příběhu, sledovat děj a zopakovat jej ve správných větách) - naučit se z paměti krátké texty (reprodukovat říkanky, písničky, pohádky, zvládnout jednoduchou dramatickou úlohu apod.) - sledovat a vyprávět příběh, pohádku - záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost

	<ul style="list-style-type: none"> - postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí - řešit problémy, úkoly a situace, myslet kreativně, předkládat „nápady“ - vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (konstruktivních, výtvarných, hudebních, pohybových či dramatických) i ve slovních výpovědích k nim - vyvinout volní úsilí, soustředit se na činnost a její dokončení - spolupracovat s ostatními - všimnout si změn a dění v nejbližším okolí - mít povědomí o významu životního prostředí (přírody i společnosti) pro člověka, uvědomovat si, že způsobem, jakým se dítě i ostatní v jeho okolí chovají, ovlivňují vlastní zdraví i životní prostředí
POČET ŽÁKŮ:	určeno celé třídě – 12 žáků
VĚKOVÁ SKUPINA:	4-6 let
ČASOVÁ DOTACE:	střednědobý
POČET ČINNOSTÍ:	mnohostranně zaměřené
MÍSTO REALIZACE:	mateřská škola

Plán činností na 2 hodiny řízené činnosti týdně (hodinu rukodělek a hodinu dramatiky) po dobu 6 týdnů:

- Seznámení s pohádkou „*Boudo, budko*“. Poznáváme pohádku podle obrázků v několika různých knížkách. Porovnání obrázků mezi sebou. Popis jednotlivých postav v příběhu. Přiřazení vlastností postavám z příběhu. Popis budky. Vymýšlení dalších možností vzhledu budky.
- Dramatizace jednotlivých postav z příběhu. Každé dítě zkusí jednotlivé role. Dramatizujeme různé nálady jednotlivých postav.
- Nápad na vhodné kulisy k divadlu. Společné vymýšlení možností. Hlasování o nejlepším a reálném návrhu. Shrnutí materiálu, který bude

potřeba. Shromáždění materiálu (přírodniny – listí, větvičky, jehličí, kaštiny, žaludy, šípky, šišky, velký karton, lepidlo, nůžky, barevné papíry, stuha, klobouková gumička, kousky látek, velké molitanové kostky, deka).

- Výroba hlavní kulisy – společná práce. Vystřížení vhodného tvaru z kartonu (budky), dostatečně velkého. Polepení „budky“ přírodninami.
- Výroba drobných kulis dotvářejících správnou atmosféru (strom, houba, květina). Vystřížení z kartonu. Dozdobení textilií, případně barevným papírem.
- Výroba drobných kostýmů. Vystřížení oušek, rohů a čumáčků z barevných papírů. Dokreslení detailů černou fixou. Připevnění stuhy nebo kloboukové gumičky.
- Dramatizace pohádky s postupně přibývajícimi „doplňky“.

3.4 Reflexe

Realizace a hodnocení

První hodinu jsem dětem dala tři knihy s pohádkou s různými ilustracemi. Děti měly za úkol prohlédnout si pozorně všechny ilustrace. Rozbor ilustrací jsem začala otázkou: „*Co všechno jste viděli na obrázcích?*“ Děti jmenovaly jednotlivá zvířátka – medvěd, zajíček, koza, žabka, pejsek, myška. Popsaly prostředí – tráva, strom, houba, motýlek, brouček, mrak, apod.

Poté jsme probrali děj na obrázcích. Děti odpovídaly na otázku: „*Co se děje na tomto obrázku?*“ Popisovaly, co si myslí, že se tam stalo. Proč je to nakresleno tak, jak je. Vymýšlely děj k obrázku.

Nevymyslely nic moc nového, protože většina z nich pohádku poznala. Tím se vyřešil další úkol. Pohádku jsme si společně převyprávěli. Nevznikly žádné rozpory, všichni jsme ji znali stejně.

V rámci rukodělek měly děti nakreslit - načrtnout návrh na budku v lese podle své fantazie. Měla vypadat jinak, než ty z ilustrací, které jsme si prohlíželi. Pak jsme si obrázky prohlédli a rozebrali je.

Jeden chlapec nakreslil budce kuří nohu – tři další děti tento nápad okopírovaly. Tento úkol jsem zadala špatně. Příště více zdůrazním, že musí pracovat samostatně, nebo je posadím tak, aby na sebe neviděly.

Dalším úkolem bylo seznámení se s jednotlivými postavami. Každé zvířátko jsme probrali zvlášť. Popsali jsme, jak vypadá, kde žije, čím se živí, jaké má vlastnosti. Vymýšleli jsme hádanky, které jsme si dávali navzájem. Nakonec jsme každému přiřadili typický přívlastek (velký medvěd, ztřeštěný kozlík, mlsný zajíc, veselý pejsek, roztomilá žabka, malá myška).

Po seznámení s charaktery jednotlivých zvířátek jsme mohli začít hru v rolích. Hlavním cílem bylo vyzkoušet, komu sedne která role. Každé dítě si vyzkoušelo zahrát každé zvířátko. Ve třídě jsme vytvořili jeviště (vymezení prostoru na koberci) a hlediště (dvě řady židlí). Začali jsme od největšího zvířátka – od medvěda. Děti se postupně vystřídalaly na jevišti a měly za úkol zahrát medvěda. Vžít se do role medvěda a pronést větu: „*Já jsem medvěd všechno-sněd, pustte mě dál!*“

Když se všichni vystřídali, hlasovali jsme, kdo byl nejlepší. V této roli byla nejvýraznější jedna dívka. Je temperamentní, extrovert, vůdčí a role velkého medvěda jí sedla. Všichni se na ní shodli.

Další byl na řadě kozlík. Děti se měly vžít do role kozlíka a říci větu: „*Méee, já jsem kozlík roháček.*“ U této role nebylo rozhodování tak jednoznačné. Rozhodovali jsme mezi dvěma dívkami, které se do role kozlíka nejlépe vžily a nejlépe zamečely.

Nakonec vyhrála ta, co vzala tuto hru vážněji. Dětem se nelíbilo, že jedna z dívek začala dělat při hře hlouposti a rozhodly se, že si pro to nezaslouží vyhrát tuto roli.

Zajíček říkal větu: „Jsem zajíček ušatý, pustte mě k vám do chaty.“

Tato role byla obsazena stejně jednoznačně jako medvěd. Zvítězil pohybový projev jednoho z chlapců.

Žabka prohlašovala: „Já jsem žabka kuňkalka, nejlepší jsem hopsalka.“

I tato role se obsadila bez dlouhého váhání. (rýmovačky u zajíčka a žabky jsem neměla původně v plánu, ale hra byla celkem dlouhá a jednotvárná – tímto jsem se pokusila ji oživit – jedním z mých cílů v dramatické výchově je „být trpělivý a dotahovat věci do konce“ – chtěla jsem splnit cíl, že všichni si vyzkouší všechny role – povedlo se)

Roli myšky si vysloužila jedna z dívek. Má vysoko položený hlas a nejlépe předvedla myší pískání. Zbylé děti si vyzkoušely roli diváka v divadle. (Toto rozdělení však platilo pouze pro první dramatizaci a při výrobě kulis. Pohádku jsme hráli několikrát a role se pokaždé prostřídaly.)

Při dalším setkání jsme začali tvořit hlavní kulisu. Při vycházkách jsme nasbírali spoustu listů, které jsme již měli nasušené. Dále pak kaštiny, šišky, žaludy, jehličí a nějaké větvičky. Z kartonu 120cmx60cm jsme vystřihli tvar domku s otevíracím oknem. Celý domek jsme začali polepovat přírodním materiálem, který jsme měli připravený. Budku začaly zdobit děti, na které zbyla role diváka.

Děti, které v předchozí hře vyhrály nějakou roli, vyráběly masky jednotlivých zvířátek. Každý dostal šablony na uši, rohy, nebo čumáček zvířátka, které bude hrát. Šablony obtáhly na barevné čtvrtky a vystřihly. Měly za úkol se hodně snažit při vystřihování, aby neměly kostrbaté masky a bylo hezky poznat, co to je. *Tento úkol splnily. S připevňováním na stuhu jsem jim však musela pomoci.*

Masky byly hotové rychleji než budka, takže se na výrobě hlavní kulisy nakonec podíleli všichni.

První dramatizaci jsme zkoušeli bez jakýchkoliv rekvizit a kulis. Vyzkoušeli jsme si přibližně postavení na jevišti. Předčítala jsem celý scénář po větách a děti je

opakovaly. Na další dramatizaci jsme již měli hotovou hlavní kulisu a masky. Děti si vymyslely, že postaví zdi budky ze skládacích matrací, které máme ve třídě a hlavní kulisu o ně opřou. Během dramatizace je ještě napadlo, že až přijde medvěd budku shodit, měli bychom dát stranou hlavní kulisu, aby se nezničila. Zvířátka jsem seřadila do řady tak, jak jdou po sobě, a divadlo mohlo začít.

Už při druhé dramatizaci jsem nemusela tolik napovídat, jen jsem občas zasáhla do organizace na jevišti, aby se nám celá scéna nezhroutila dřív, než přišel na řadu medvěd.

Drobné kulisy doplňující atmosféru jsme bohužel časově nezvládli.

Jinak se celkově spolupráce mezi dramatickou a pracovní výchovou v tomto případě povedla. Děti si pohádku oblíbily a často vyžadovaly, abychom si zahráli včetně všech doplňků. Pokaždé, když začínáme novou pohádku, ptají se mě, co si k ní vyrobíme nebo vyžadují použít to, co už máme vyrobené.

Hodiny dramatiky jsem doplňovala psychomotorickými hrami. Některé podle knížky *Pohádková angličtina* (Hanšpachová, Řandová, 2007). Např.:

Na medvěda – ani hnout (rozvíjí postřeh)

v kruhu – vedoucí hry říká zvířátka a děti předvádí pantomimu. Když se řekne medvěd, musí zkamenět s předpaženými packami. Kdo se pohne, vypadává ze hry.

Kolik zvířátek je v budce (rozvíjí postřeh, orientaci poslepu)

jedno dítě má zavázané oči a stojí u budky. Vedoucí hry posílá do budky zvířátka. Dítě u budky hádá, kolik kolem něho prošlo zvířátek.

Zvířátkový řetězec (rozvíjí paměť)

v kruhu – děti se představují. První dítě řekne „Ahoj, já jsem myška.“ Další řekne „Ahoj, ty jsi myška a já jsem kozlík. Kdo jsi ty?“ další „Ahoj ona je myška, ty jsi kozlík a já jsem žába. Kdo jsi ty? A tak hra pokračuje až do konce kruhu, nebo dokud se děti nespletou.

3.5 Příprava druhého projektu

AUTOR:	Petra Popelková
DLE NAVRHOVATELE:	navržené učitelem
NÁZEV:	Adventní čas
CHARAKTERISTIKA INTEGROVANÉHO BLOKU:	Seznámení s ročním obdobím, předvánočními tradicemi a jejich původem.
OČEKÁVANÉ VÝSTUPY:	<ul style="list-style-type: none">- vědomě napodobit jednoduchý pohyb podle vzoru a přizpůsobit jej podle pokynu- ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s předměty denní potřeby, s drobnými pomůckami, s nástroji, náčiním a materiálem, zacházet s grafickým a výtvarným materiálem, např. s tužkami, barvami, nůžkami, papírem, modelovací hmotou, zacházet s jednoduchými hudebními nástroji apod.)- zvládat jednoduchou obsluhu a pracovní úkony (postarat se o hračky, pomůcky, uklidit po sobě, udržovat pořádek, zvládat jednoduché úklidové práce, práce na zahradě apod.)- správně vyslovovat, ovládat dech, tempo i intonaci řeči- vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách- domluvit se slovy i gesty, improvizovat- porozumět slyšenému (zachytit hlavní myšlenku příběhu, sledovat děj a zopakovat jej ve správných větách)- naučit se zpaměti krátké texty (reprodukovat říkanky, písničky, pohádky, zvládnout jednoduchou dramatickou úlohu apod.)

	<ul style="list-style-type: none"> - sledovat a vyprávět příběh, pohádku - záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost - postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí - řešit problémy, úkoly a situace, myslet kreativně, předkládat „nápady“ - vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (konstruktivních, výtvarných, hudebních, pohybových či dramatických) i ve slovních výpovědích k nim - vyvinout volní úsilí, soustředit se na činnost a její dokončení - spolupracovat s ostatními - všímát si změn a dění v nejbližším okolí - naučit se z paměti krátké texty (reprodukovat říkanky, písničky, pohádky, zvládnout jednoduchou dramatickou úlohu apod.) - vyjadřovat se prostřednictvím hudebních a hudebně pohybových činností, zvládat základní hudební dovednosti vokální i instrumentální (zazpívat píseň, zacházet s jednoduchými hudebními nástroji, sledovat a rozlišovat rytmus) - koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla, sladit pohyb s rytmem a hudbou
POČET ŽÁKŮ:	určeno celé třídě – 12 žáků
VĚKOVÁ SKUPINA:	4-6 let
ČASOVÁ DOTACE:	střednědobý
POČET ČINNOSTÍ:	mnohostranně zaměřené
MÍSTO REALIZACE:	mateřská škola

Plán činností na 2 hodiny řízené činnosti týdně (hodinu rukodělek a hodinu dramatiky) po dobu 4 týdnů – příprava na pololetní vystoupení pro rodiče:

- Vyprávění příběhu o Ježíškovi. Zjištění znalosti tohoto příběhu, popřípadě doplnění.

- *Z jakých zdrojů se můžeme dovědět více o tomto příběhu?* – z koled
- Zpěv všech koled, které známe. Doplnit znalost textů. Rozbor textů jednotlivých koled – o čem jsou. Vysvětlení neznámých pojmů. Doprovod na hudební nástroje.
- Převyprávění příběhu o Ježíškovi, rozdělení na menší části. Dosazení vhodných koled – seřazení – vytvoření příběhu z koled.
- Vymyšlení rolí – kdo všechno se v našem příběhu objeví. Rozdělení rolí podle toho, kdo jakou koledu zvládne nejlépe zazpívat.
- Vymyšlení vhodných kulis a rekvizit, které bychom si mohli a zvládli vyrobit. Dohodnutí způsobu, jakým kulisy a rekvizity vyrobíme. Shrnutí materiálu, který budeme potřebovat.

3.6 Reflexe

Realizace a hodnocení

Při první hodině na toto téma jsem se dětí nejdříve zeptala: „Kdo je to Ježíšek? Co o něm vědí? Jestli je skutečný, nebo vymyšlený?“ – V předškolní třídě ještě některé děti mohou věřit na „Ježíška“, co nosí dárky podle seznamu, který mu nechávají za oknem. Nerada bych jim tuto iluzi zkazila. Myslím si, že toto mi v mé roli učitelky nepřísluší.

Děti znaly historický příběh o Ježíši Kristu. Věděly, že se narodil v Betlémě panně Marii a Josefovi, a že byl ukřižovaný. Povídaly, že dával lidem dárky a byl moc hodný, proto je dává dodnes – nebo jeho zástupci.

Tuto jejich verzi jsem jim potvrdila a přidala pár detailů. Ujasnili jsme si, proč se Ježíšek narodil v Betlémě ve chlévě, proč za ním přišlo tolik lidí, proč byl ukřižovaný a jeho souvislost s Vánoce.

Při vykládání příběhu jsme narazili i na otázku: „Jak to všechno vlastně víme? Odkud víme, jak to tenkrát bylo?“ Děti odpovídaly, že je to napsaný v knížkách, a že jsou o tom i písničky, které si zpívají u stromku, při přípravách na Vánoce

nebo ve školce. Každý vyjmenoval pár koled, které zná. Nejčastěji se vyskytovaly – Rolničky, Půjdem spolu do Betléma (Ježíšku panáčku), Štědrý večer nastal, Nesem vám noviny a další. Ty nejčastější jsme si zazpívali. Doprovodili jsme je zatím jen tleskáním.

Do třídy předškoláků chodí dva sourozenci, jejichž rodina je židovského vyznání. Při vyprávění o Vánocích a o Ježíškovi nám sdělili, že oni tento svátek neslaví – mají své svátky. V době Vánoc slaví Chanuku¹. Narazili jsme tedy i na otázku, jak to mají v jiných zemích. Pověděli jsme si, jak slaví „Vánoce“ naše sousední země, Anglie a USA.

Přišlo na řadu hudební ztvárnění příběhu. Začali jsme tím, že jsme si příběh rozdělili na úseky.

- Marie s Josefem přišli do Betléma a Marie měla rodit, nikde už nebylo místo k přenocování, tak jim ustlali ve chlévě.
- Ježíšek se narodil a začaly se k němu scházet návštěvy, aby ho přivítaly.
- Chválili ho a nosili mu dary.

Přeříkávali jsme si texty různých koled a přehazovali tak dlouho, dokud to nedávalo smysl. Měla jsem předem připravený seznam, jak by asi mohli jít za sebou podle mě. Děti zhruba vymyslely to samé. Dělo jim trochu problém zorientovat se a seřadit koledy tak, aby to dávalo smysl. Například chtěly na začátek koledu „*Narodil se Kristus pán*“, ale ta v sobě shrnuje příběh z jiného pohledu, než jsme chtěli. Je o veselí a oslavách a to se hned na začátek příběhu příliš nehodilo. Příběh měl začít oznamováním, pokračovat návštěvami a končit veselím. Tuto koledu jsme tedy zařadili na úplný konec. Na přání dětí jsme do mého seznamu přidali ještě koledu „*Já bych rád k Betlému*“ a „*Nesem vám noviny*“. Zbylé koledy, které jsem měla na seznamu, děti také jmenovaly,

¹ = svátek zasvěcení

-slaví se od 25.kislevu – 2.tavetu (židovského kalendáře)

-svátek upomíná na vítězství Židů nad vojsky Antiocha IV. (panovník Sýrie) – ovládal Zemi zaslíbenou – po třech letech vetřelce vyhnali

-zapálili sedmiramenný svícen – „menora“ – jediná konvička posvátného oleje zázrakem vydržela po celých osm dní

-každý den se zapaluje další světlo – poslední den svítí všechny

-„šamaš“ – deváté světlo = sluha – slouží k zapalování

jen jsem jim musela hodně pomoci se správným seřazením. Nakonec jsme je seřadili takto: 1. **Slyšte, slyšte pastuškové**

2. **Já bych rád k Betlému**

3. **Půjdem spolu do Betléma**

4. **Jak jsi krásné neviňátko**

5. Narodil se Kristus pán

6. Nesem vám noviny

7. Štědrý večer nastal.

První čtyři koledy byly hlavním scénářem pro naše představení. Zbylé tři byly doplňující, které se zpívaly společně na konci představení.

Po tomto náročném úkolu na nás čekalo rozdělování rolí, vymýšlení kulis, rekvizit a kostýmů. V první řadě jsme si museli ujasnit, jaké role se vlastně budou vyskytovat – kdo bude kterou koledu zpívat. První koledu (Slyšte, slyšte pastuškové) by mohli zpívat andělé. Druhou (Já bych rád k Betlému) zpívá jeden pastoušek. Třetí byla zcela jasná – Kuba, Mikeš, Vávra a Janek. Čtvrtá (Jak jsi krásné neviňátko) byla také celkem jasná – ten, co nese kozičky, ten, co nese mlíčko a ten, co nese beránka. Na poslední tři se žádné role nevymýšlely. *Jednotlivé role jsme rozdělili podle toho, kdo jak kterou koledu zazpíval. Například druhou koledu – sólo – byla schopna zazpívat jen jedna dívka. Měla tedy svou roli jistou. Role muzikantů a pastoušků jsme prohazovali tak dlouho, dokud všem nevyhovovali. Role Marie a Josefa jsme dali dívce a chlapci, kteří na hodiny dramatiky nedocházeli. Tyto role nebyly nijak náročné, takže je hravě zvládli i bez nacvičování.*

Během vymýšlení rolí jsme hned měli vymyšlené některé rekvizity. Bylo jasné, že budeme potřebovat nástroje ke třetí koledě a tři dary ke čtvrté koledě (dudy, housle, basu, píšťalku, kozičky – v našem podání botičky s kožíškem, mlíčko – v našem podání džbánky na mléko, beránka). Další důležitou rekvizitou byla andělská křídla a kometa nad chlív.

Rozhodli jsme se, že na zhotovení hudebních nástrojů použijeme velký formát lepenky. Nástroje jsme vystřihli ve skutečné velikosti a nabarvili je temperovými

barvami. Černou barvou jsme dokreslili detaily. Původně jsme chtěli na housle a basu natáhnout opravdové struny, nebo alespoň z provázku. Protože nás už ale tlačil čas, struny jsme jen namalovali barvou, kterou jsme měli připravenou.

Dary, které nesly děti ve čtvrté koledě, jsme rovněž vystříhli z lepenky. Botičky jsme nabarvili temperovou barvou a dolepili jsme na ně kousky kožešinky. Džbáněk na mléko jsme pouze nabarvili na modro. Beránka jsme polepili kuličkami z vaty a kudrlinkami z bílého papíru. Kudrlinku jsme vytvořili tak, že jsme proužek papíru namotali na tužku, utáhli a pak sundali – papírek zůstal zatočený.

Andělská křídla byla také z lepenky – byl to náš nejpevnější dostupný materiál a zároveň je praktický, protože je lehký – většina našich rekvizit měla větší rozměry. Křídla jsme polepili bílým papírem, aby neprosvítala hnědá lepenka. Ozdobili jsme je kuličkami z vaty, z alobalu a z bílého papíru.

Největší práci nám dala kometa. Chtěli jsme velikou kometu, která bude dominantou celé scény. Pomohla jsem ji dětem předkreslit na lepenku a ony ji pak vystříhovaly. Postupně se všichni vystřídali, protože to pro ně bylo celkem náročné a každý se po chvilce zápasení unavil. Nakonec se podařilo kometu krásně vystříhnout. Místy byla lepenka trochu „chlupatá“, ale to se snadno skrylo papírem, kterým jsme ji polepovali. Natrhali jsme na malé kousky stříbrný a zlatý balicí papír. Všichni společně jsme celou kometu pokryli těmito kousky (kometa byla tak velká, že se kolem ní hravě vešlo deset dětí).

Než jsme vše vymysleli a poskládali, měli jsme rekvizity hotové. Celková dramaturgie (nácvič na vystoupení pro rodiče) mohla tedy začít už s rekvizitami. Každý si vyráběl rekvizitu ke své roli, takže při vystoupení se mohl pyšnit nejen svým pěveckým a hereckým výkonem, ale také tím, co sám vytvořil. Vystoupení pro rodiče dopadlo výborně. Neočekávala jsem, že se to tolik povede. Neustále jsem se strachovala, že udělají nějakou chybu a znejistí. Přesvědčily mě, že si z našich společných hodin něco odnesly.

4 Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodla věnovat přípravě a realizaci projektu. Koncem září 2011 jsem nastoupila jako zastupující učitelka do soukromé mateřské školy Drobeček, s.r.o. a dostala jsem na starost dvě hodiny týdně řízené činnosti ve třídě předškoláků. Jedna z nich měla být zaměřena na rukodělné – pracovní činnosti a druhá na dramatickou výchovu. Toto spojení se mi velice hodilo pro realizaci mého projektu.

Volba tématu projektu byla ovlivněna třídním vzdělávacím plánem, do něhož jsem nemohla příliš zasahovat, vzhledem k době mého nástupu. Navíc jsem měla ztíženou adaptaci, jelikož jsem vstoupila do skupiny předškoláků, která již společně prošla, ve zhruba stejném složení, celou předškolní docházkou a byla již zcela adaptována. Chvilí trvalo, než jsem si vybudovala u dětí patřičný respekt a upevnila svou pozici.

První dva týdny (spadaly ještě do tematického bloku „Náš domov“) jsem věnovala seznamování a zařazovala jsem především seznamovací a zábavné hry.

Další měsíc jsem již mohla věnovat projektu, který se měl, podle třídního vzdělávacího plánu, věnovat podzimnímu tématu. Do tematického bloku „Podzimní čarování“ jsem zařadila projekt zaměřený na práci s pohádkou „Boudo, budko“. Jedná se o zvířecí pohádku, ale dala by se také zařadit do skupiny kumulativních pohádek, kvůli opakování situace. Tento příběh je známý a u dětí celkem oblíbený. Pohádku jsme zkoušeli také v anglickém jazyce, aby tento otřepaný děj nebyl pro děti tak fádní.

Děti jsem motivovala rozhovorem o podzimu, podzimním počasí a blížící se zimě. Zaměřila jsem jejich pozornost na zvířátka. „Co si počnou, až bude zima?“ Vedla jsem rozhovor s dětmi tak, aby je napadlo, že by se zvířátka mohla schovat do domečku (do pelíšku, do úkrytu). Pak přišly na řadu otázky typu: „Nebudou se sami bát? Nebude jim smutno? Nebudou se sami nudit?“

Nemohli by bydlet společně?“ A nakonec: „Já znám příběh, ve kterém se zvířátka chtěla nastěhovat do jednoho domku. A víte, jak to dopadlo?“ Děti to samozřejmě chtěly vědět. Realizace projektu mohla začít. Motivací pro pracovní činnosti bylo to, že vše co si vyrobíme, později použijeme při hře.

V práci na podobných projektech jsem pokračovala dál a myslím, že pokračovat budu. Toto spojení se mi osvědčilo i v dalších projektech. Na ukázkou jsem do své bakalářské práce zařadila ještě jeden projekt na téma „Adventní čas“. Tento byl obohacen o hudební ztvárnění a jeho výsledkem bylo vystoupení na zimní besídce pro rodiče, což se stalo také nedílnou součástí motivace.

Myslím si, že realizace všech podobných projektů se vydařila. Děti si na ně rychle zvykly a nakonec sami vyžadovaly výrobu rekvizit a kulis, nebo alespoň použití těch vyrobených.

Snažila jsem se, aby většinu doplňků vymyslely samy děti. Tento záměr se celkem vydařil. Občas jsem je jen trochu navedla správným směrem. Děti se naučily používat dovednosti a poznatky z předchozích hodin (např. domeček z lepenky – v pohádce o třech prasátkách si vymysleli, že použijí také domečky z lepenky, ale polepí je materiály, které používala prasátka při stavbě svých domů).

Nejtěžší pro ně byla práce s velkými kusy lepenky. Zpočátku nedovedly s lepenkou manipulovat a nešlo jim vystříhnout požadovaný tvar. Při vystřihování komety k zimnímu vystoupení už si dokázaly samy poradit a rozložit práci tak, aby kometu krásně a rychle vystřihly. S toho usuzuji, že se naučily stříhat a manipulovat s velkými kusy lepenky.

5 Resumé

My Bachelor Thesis on “Cros-curricular relation between drama lessons and art and craft lessons”, supervised by Doc. Jarmila Honzíkuvá, focuses on preparation and execution of a projects. The preparation, execution and evaluation of the projects are described in the fourth section. Short introduction of my thesis can be found in the first section. The aims of my thesis and the project scheme are mentioned in the second section.

Theoretical part focuses on definitions of drama lesson and its principles, definition of art and craft lesson, its subdividing and possible ways of application. I also mentioned speech and locomotive development of pre-schoolers (gross and fine motor skills) because I believe that the development of these qualities is very important for drama and art as such.

The last part of my thesis is devoted to overall evaluation of the results and the objectives of my work.

6 Seznam použité literatury

- BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a ŠMARDOVÁ, Vlasta. Školní zralost. 1. vydání. Brno: Computer Press, a.s., 2010. ISBN 978-80-251-2569-4
- ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. Psychologie pro učitele. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X
- HANŠPACHOVÁ, Jana a ŘANDOVÁ, Zuzana. Pohádková angličtina: dramaturgie pohádek v angličtině a hry s nimi. 1. vydání. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-290-4
- HONZÍKOVÁ, Jarmila a BAJTOŠ, Ján. Didaktika pracovní výchovy na prvním stupni ZŠ. 1. vydání. Plzeň: Západočeská univerzita, 2004. ISBN 80-7043-255-1
- HONZÍKOVÁ, Jarmila, MACH, Petr, NOVOTNÝ, Jan a kol.: Alternativní přístupy k technické výchově. 1. vydání. Plzeň: Západočeská univerzita, 2007. ISBN 978-80-7043-626-4
- KOUBA, Václav. Motorika dítěte. 1. vydání. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2005. ISBN 80-7040-137-0
- KUTÁLKOVÁ, Dana. Vývoj dětské řeči krok za krokem. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005. ISBN 80-247-1026-9
- MACHKOVÁ, Eva. Úvod do studia dramatické výchovy. 2. vydání. Praha: NIPOS, 2007. ISBN 978-80-7068-207-4
- MACHKOVÁ, Eva. Jak se učí dramatická výchova. 1. vydání. Praha: AMU, 2004. ISBN 80-7331-021-X
- VALENTA, Josef. Metody a techniky dramatické výchovy. 1. vydání. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2008. ISBN 978-80-247-1865-1

7 Seznam příloh

1. Fotografie - Výroba kulisy – budky. (Popelková, 2011)
2. Fotografie - Ukázka drobných masek. (Popelková, 2011)
3. Fotografie - Dramatizace. (Popelková, 2011)
4. Fotografie - Výroba hlavní kulisy k vánoční hře. (Popelková, 2011)
5. Fotografie - Výroba beránka k vánoční hře. (Popelková, 2011)
6. Video na CD – ukázka dramatizace pohádky „Boudo budko“. (Popelková, 2011)
7. Video na CD – záznam „hry o Ježíškovi“ z besídky. (Voříšková, 2011)

8 Přílohy

1. Výroba kulisy – budky.

2. Ukázka drobných masek.

3. Dramatizace.

4. Výroba hlavní kulisy k vánoční hře.

5. Výroba beránka k vánoční hře.